

ANMELDELSER

Den gode krig? Danmark i Afghanistan 2006–2010

Mikkel Vedby Rasmussen
København: Gyldendal 2011

Anmeldt av HÅKON LUNDE SAXI, Institutt for forsvarsstudier

Mikkel Vedby Rasmussen, professor og leder av Center for Militære Studier ved Universitetet i København, har skrevet en leservennlig, spennende og tilgjengelig bok om det danske engasjementet i Sør-Afghanistan. Boken gir en tidsaktuell skildring av krigen i Afghanistan, sett fra et dansk perspektiv, idet vi går inn i det som kanskje kan kalles «sluttspillet» i konflikten.

Det er spesielt tre danske samfunnsvitenskapelige akademikere som har satt preg på debatten om dansk forsvarspolitik etter den kalde krigen: Bertel Heurlin, Peter Viggo Jakobsen og Rasmussen. Heurlin har tatt utgangspunkt i sin egen fortolkning av det man kan kalle «småstats neorealisme», og har forklart Danmarks aktivistiske forsvarspolitik med landets trygge geopolitiske beliggenhet og forholdet til USA i den unipolare verden.¹ Jakobsen har skrevet historien om hvordan det danske forsvaret ble primært orientert mot innsetting i internasjonale operasjoner og ble stadig mer «robust» og orientert mot skarpe oppdrag på det taktiske og operasjonelle nivå.² Rasmussen på sin side har argumentert med at den reorienteringen av forsvarspolitikken som har skjedd etter den kalde krigen, ikke på noen måte har fulgt mekanisk av at Danmark har hatt en trygg geopolitisk beliggenhet, eller av at forsvaret plutselig sto uten andre oppgaver enn deltagelse i internasjonale militæropoperasjoner. Han har i konstruktivistisk ånd vektlagt hvordan omskiftningen av dansk forsvarspolitik etter 1989 har vært en læringsprosess for danske politikere, byråkrater og soldater (Rasmussen 2005). Boken *Den gode krig?* handler nettopp om denne prosessen: om hvordan engasjementet i det Rasmussen

1. Se f.eks. Bertel Heurlin (2004) *Riget, magten og militæret: Dansk forsvars- og sikkerhetspolitikk under forsvarskommissionerne af 1988 og af 1997* (Århus: Aarhus Universitetsforlag) og Bertel Heurlin (red.) (2007) *Nationen eller Verden? De nordiske landes forsvar i dag* (København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag).
2. F.eks. i Peter Viggo Jakobsen (2006) *Nordic Approaches to Peace Operations: A New Model in the Making?* (London/New York: Routledge).

kaller «den anden Afghanistan krig», som startet i 2006, har preget og endret dansk sikkerhets- og forsvarspolitik. Boken vektlegger det vi kan kalle det strategiske nivå, hvordan en stat anvender militærmakten for å oppnå sine utenrikspolitiske målsetninger, selv om vi også får innblikk i de taktiske og operasjonelle utfordringene danskene og deres allierte har blitt stilt overfor på bakken i Afghanistan.

De siste årene er det skrevet flere gode bøker og artikler som skildrer Danmarks og Vestens Afghanistan-krig fra et taktisk og operasjonelt nivå.³ Rasmussens beretning begynner da også på det taktiske og operasjonelle plan. Vi følger gjennom boken danske soldater «på bakken», som når den danske oppklaringseskadronen får sin første «kampføling» ved landsbyen Musa Quala når den danske bataljonen overtar ansvaret i den «grønne sonen» i Helmand-provinsen, og hvordan man mot 2011 begynner å gå over til mentorering av afghanske soldater.

Det som skiller boken fra eksisterende Afghanistan-skildringer, er hvordan fokuset veksler mellom det taktiske og operasjonelle nivå i de danske operasjonsområdene i Afghanistan og det strategiske nivået i Forsvarskommandoen, Forsvarsministeriet og Folketinget i København. Rasmussen har, ikke minst gjennom sin tidligere lederstilling på Dansk Institut for Militære Studier (DIMS), godt innsyn i den danske militære og politiske ledelsens tenkning. Skildringene i boken bærer preg av Rasmussens tilgang til sentrale beslutningstakere i København, som forsvarssjefer og departementsråder samt andre ledende danske offiserer og embetsmenn.

I bokens første kapittel får vi vite hvordan det både politisk og teknologisk var enklere for Danmark å samarbeide med Storbritannia heller enn USA som hovedpartner i Afghanistan. Danske beslutningstakere følte samtidig at for å ha kunne påvirke operasjonene på operasjonelt nivå og ha en noenlunde selvstendig rolle, var det viktig både å stille med en enhet av bataljonstørrelse samt avgjørende å ha egne offiserer inne i den allierte kommandokjeden over bataljonsnivå. Vi følger debatten i Folketinget, regjeringen og de danske mediene etter hvert som engasjementet ble langt mer kamppreget utover 2006–2007 enn det man opprinnelig hadde forestilt seg.

Det er interessant å lese om hvordan danskene i denne tidlige perioden snakket om «danskerheldet», fordi tapene var så lave.⁴ Danskene tror ikke lenger på danskerheldet. Siden 2002 har mer enn 30 danske soldater mistet livet i Afghanistan, de aller fleste som et resultat av fiendtlige strids-

3. Se f.eks. Lars Ulslev Johannesens (2008) *De danske tigre: Med livet som indsats i Afghanistan* (København: Gyldendal), Kim Hundevadts (2008) *I morgen angriber vi igen: Danmarks krig i Afghanistan* (København: Jyllands-Postens Forlag) samt Theo Farrells (2009) artikkel «Improvising in War: Military Adaptation and the British in Helmand Province, Afghanistan, 2006–2009», *The Journal of Strategic Studies* 33(4): 567–594.

handlinger i Helmand-provinsen siden høsten 2006. Rasmussen beskriver også hvordan krigen tærer på det danske forsvarets personell og ressurser: 1,5 millioner maskingeværkuler og 16 000 bombekastergranater ble avfyrt av danske soldater i Afghanistan i 2008 alene (s. 60), og kostbare kjøretøyer er blitt skadet eller ødelagt i et høyt tempo. Dette er en ganske annerledes virkelighet enn den de norske soldatene i Nord-Afghanistan har opplevd, selv om forholdene også i det norske området i Faryab-provinsen er blitt betydelig forverret de siste årene.

I bokens andre kapittel beskriver Rasmussen hvordan Danmark endte opp med den «grønne sonen» sommeren 2007, det vil si en del av det fruktbare og bebodde området langs Helmand-elven som inneholder byen Gereshk. Beslutningstagerne i København kjempet for at Danmark skulle få området, mot Storbritannias ønske, fordi alternativet ville innebære store kostnader og logistikkproblemer for danskene. Samtidig innebar det å bli tildelt en del av den «grønne sonen» en økt risiko for danske soldater på bakken, og formålet med Afghanistan-engasjementet var kraftig omdiskutert i Danmark. Våren 2008 begynte derfor debatten om den danske Helmand-strategien, initiert av opposisjonen i Folketinget. Forsvarsministeriet ønsket utviklingen velkommen og var tilfreds da Folketinget forkastet førsteutkastet fra regjeringen, som de mente var for preget av Utenriksministeriets lite konkrete målsetninger. Rasmussen karakteriserer det endelige strategidokumentet som «en lille revolution i anvendelsen af militærmagt i Danmark» (s. 75). Nå fikk Danmark en helhetlig målsetning for anvendelse av sivile og militære virkemidler i Afghanistan, noe som åpnet for en debatt ikke bare om man skulle delta i krigen, men *hvordan* man skulle gjøre det på en best mulig måte. Oppslutningen i befolkningen om det danske Afghanistan-engasjementet økte da også utover 2008, noe som kan forklares med klarere kommunikasjon fra myndighetene om hva man ønsket å oppnå med innsatsen.

Mens Forsvarsministeriet og forsvarets innsats stort sett blir fremstilt i et positivt lys, er Rasmussen ikke fornøyd med den sivile innsatsen i Afghanistan, som i hovedsak har ligget under det danske Utenriksministeriet. Verken folk eller ressurser har vært tilgjengelig i tilstrekkelig grad til å realisere ambisjonene om en hurtig gjenoppbygning av Afghanistan. Den innsatsen som har kommet, har i for liten grad vært kanalisert inn i aktiviteter som har fremmet de strategiske målsetningene man hadde satt seg. Satsing på å få barn i skole vises til som et konkret eksempel; en satsing som ikke nødvendigvis har tjent Danmarks strategiske målsetninger om å bygge opp den afghanske staten så raskt som mulig (s. 76–84).

4. Her kan man trekke en parallell til Aslak Nores (2007) *Gud er norsk: Soldatene fra fredsnasjonen* (Oslo: Aschehoug) hvis tittel henspeler på hvorfor norske tap i utenlandsoppdrag hadde vært så marginale.

I Danmark har de militære utenlandsoppdragene etter den kalde krigen i større grad enn i Norge vært en del av en intern verdikamp. Rasmussen kommer, særlig i kapittel tre, flere ganger inn på hvordan den konservative danske regjeringen anså det som en moralsk forpliktelse å delta i Afghanistan. Forut for Irak-invasjonen i 2003 argumenterte daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen for at Danmark både i mellomkrigstiden og under den kalde krigen ikke hadde vært tilstrekkelig villig til å slåss for de prinsippene landet forfektet, som frihet og demokrati.⁵ Nå skulle dette rettes opp. Det er på denne bakgrunnen at Mikkel Vedby Rasmussen i boken beskriver frontlinjen i Helmand som «den ultimative frontlinje i værdikampen» (s. 100).

Verdier til tross, etter hvert som USA gikk massivt inn i Helmand 2009–2010 med en ny strategi for å la afghanerne overta krigen, fikk ledelsen i København det travelt med å gå over til å utdanne afghanske styrker og dermed «løse sin billett ud af Helmand» (s. 113). Bokens nest siste kapittel skildrer hvordan Danmark, og NATO, begynte den foreløpig siste fasen i krigen 2010–2011, som etter planen skal være avsluttet 2014. Rasmussens konklusjon er at krigen i Afghanistan er tapt for NATO. Han finner det svært usannsynlig at Taliban ikke vil ha en sentral rolle i landet etter at vestlige styrker har reist. Denne pessimistiske konklusjonen er han ikke alene om, men kunnskapsgrunnlaget han baserer spådommen på er nok bedre enn blant de fleste Afghanistan-pessimister.

Mer interessant er likevel Rasmussens oppsummering av krigen som en dårlig krig for NATO og vestlige verdier, men en bra krig for Danmark. I bokens siste kapittel beskriver han hvordan Danmarks krig i Afghanistan har bidratt til å endre det vi kanskje kan kalle Danmarks strategiske og militære kultur. Rasmussen argumenterer med at danske generaler, diplomater og politikere har hatt en «god krig». Forsvaret har «levert varene» i Afghanistan, og bevist at det duger til å krige. Som et resultat av dette har Utenriksministeriet og Forsvarsministeriet kunnet sole seg i glansen av Danmarks høye stjerne i Brussel, London og Washington, hvor danske embetsmenn og ministre har fått tilgang og blitt lyttet til. Danske politikere har ikke bare lært å avkreve konkrete og spesifikke strategier fra embetsverket for hvordan strategiske målsetninger skal realiseres, men har også lært den danske befolkningen at bruk av militære maktmidler, om nødvendig med tap av soldatliv som resultat, er nødvendige og naturlige virkemidler i utenrikspolitikken. Her vil man nok oppleve at erfaringene med skarpe utenlandsoppdrag har vært svært forskjellige i Norge og Danmark etter den kalde krigen.⁶ Konklusjonen er at selv om krigen i Afg-

5. Se Anders Fogh Rasmussen (2003) «Hvad kan det nytte?», *Berlingske Tidende*, 26. mars.

6. Jeg diskuterer dette i Håkon Lunde Saxi (2011) «Norsk og dansk forsvarspolitik etter den kalde krigen: Mellom geopolittikk og strategisk kultur», *Internasjonal Politikk* 69(1): 37–57.

hanistan er tapt, så vil Danmark også i fremtiden komme til å delta på samme måte i konflikter der landets allierte er involvert. Den raske danske responsen i Libya, hvor danske jagerfly var på plass og bombet mål bare dager etter at FNs sikkerhetsråd vedtok å innføre en flyforbudssone over landet, føyer seg sådan inn i et mønster.

Den gode krig? er fylt med spennende empiri og analyser for de med interesse for det danske engasjementet i Afghanistan, men boken vil nok likevel neppe bli stående som det definitive verket om Danmarks krig der. Dels er årsaken at den forteller en historie som ennå ikke er avsluttet; vi vet ikke hvordan krigen kommer til å utvikle seg, og både Danmark og NATO har nok ennå noen år igjen før man er ferdig med krigen i Sentral-Asia. I tillegg har boken et populærvitenskapelig preg. Rasmussen skriver godt, underholdende og til tider rørende om de menneskene som har vært involvert i Danmarks krig i Afghanistan, men med den konsekvens at analysen av krigens gang stykkes opp og fokuset flyttes fra det som er bokens uttalte hovedbidrag, nemlig en strategisk analyse av Danmarks deltakelse i krigen og konsekvensene for dansk utenriks- og forsvarspolitik (s. 15). Et klarere akademisk preg ville nok gjort boken mindre egnet som innspill i den danske samfunnsdebatten, men gitt den større verdi i fagdebatten om dansk sikkerhets- og forsvarspolitik. I sin nåværende form gir *Den gode krig?* likevel et godt innblikk i utviklingen av den strategiske tenkningen bak Danmarks deltakelse i Afghanistan, formidlet på en letlest måte som gjør den egnet for beslutningstakere så vel som akademikere og den informerte offentligheten.

**Critical International Political Economy:
Dialogue, Debate, and Dissensus**

Stuart Shields, Ian Bruff & Huw Macartney (red.)
Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011

Anmeldt av TORE FOUIGNER, *Bilkent University*

Boken *Critical International Political Economy: Dialogue, Debate, and Dissensus* representerer først og fremst en negativ reaksjon til den pågående debatten vedrørende eksistensen av og forholdet mellom en «amerikansk» og en «britisk» skole innenfor faget internasjonal politisk økonomi (IPØ). Denne fagdebatten har sitt utgangspunkt i to publikasjoner av Benjamin J. Cohen, og har spesielt foregått i tidsskriftene *Review of International Politi-*